

Principärende

Nedgång av förordnanden av stödpersoner

Ärendet

Patientnämndens förvaltning har enligt 30 och 31 §§ lag (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (LPT) en skyldighet att förordna stödpersoner som tvångsvårdas inom psykiatrin. Det gäller även de som vårdas enligt lag (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård (LRV). Sedan 2004 omfattas även de personer som vårdas enligt smittskyddslagen (2004:168).

Lagen tydliggör en skyldighet för den chefsöverläkare som ansvarar för den tvångsintagna personens vård, att så snart tillståndet medger, se till att denna upplyses om rätten att få en stödperson. Vidare ska chefsöverläkaren anmäla till patientnämndens förvaltning när det finns skäl att utse en stödperson. Har en stödperson för patienten inte redan utsetts ska anmälan alltid göras när chefsöverläkaren ansöker om medgivande till tvångsvård hos förvaltningsrätten, patienten överklagar chefsöverläkarens beslut om intagningen, patienten överklagar chefsöverläkarens beslut att avslå en begäran att tvångsvården ska upphöra. I en sådan anmälan ska chefsöverläkaren ange patientens inställning till att få en stödperson. När tvångsvården av en patient, för vilken stödperson utsetts, ska chefsöverläkaren snarast möjligt underrätta nämndens förvaltning om detta och om huruvida stödpersonens uppdrag fortsätter därefter.

Stödpersonen ska bistå den tvångsintagna personen i personliga frågor, besöka den tvångsintagna personen och iaktta reglerna om tystnadsplikt. Ett förordnande om stödperson varar så länge som tvångsvården pågår. Stödet kan därefter fortsätta under fyra veckor, om patienten och stödpersonen så önskar.

Förordnande av stödperson är således tydligt reglerad i lag med angivande om vissa skyldigheter för den chefsöverläkare som ansvarar för patientens tvångsvård samt även en rättighet för den tvångsvårdade patienten att få en stödperson. Patientnämndens förvaltning handlägger anmälan/ansökan om stödpersoner skyndsamt och förordnar i regel en stödperson till den tvångsintagne patienten inom något dygn från det att anmälan inkommit.

Under 2010 uppmärksammade patientnämndens förvaltning att ansökningarna hade minskat med 15 % jämfört med 2009. Minskningen hade fortsatt under första kvartalet 2011. Förvaltningen har därför tillskrivit samtliga verksamhetschefer som bedriver tvångspsykiatrisk vård med begäran om skriftlig redovisning hur man lever upp till gällande lagstiftning när det gäller att upplysa patienten om rätten att få en stödperson och anmäla detta till patientnämndens förvaltning.

Utredning

Yttranden har inhämtats från chefsöverläkaren Norra Stockholms psykiatri, verksamhetschefen Psykiatri Södra Stockholm, chefsöverläkaren Psykiatricentrum Södertälje, verksamhetschefen Psykiatri Sydväst, chefsöverläkaren Psykiatri Nordväst och verksamhetschefen för den Rättspsykiatriska vården. Yttranden redovisas i särskilda bilagor.

Yttrande från chefsöverläkaren, Norra Stockholms psykiatri, dnr PaN E1104-00036-56

Vårdtiderna enligt LPT har blivit kortare vilket kan bidragit till nedgången av antalet anmälningar om stödperson. En annan viktig faktor är att patienter ofta uttrycker att de redan har tillräckligt stöd av personer från både sluten- och öppenvården.

Efter journalgenomgång visar det sig tyvärr att det ibland förekommer att patienter enligt journaldokumentationen inte blir tillfrågade. Detta har påpekats muntligt och skriftligt för överläkarna på kliniken och kontroller fortsätter.

En annan faktor är att det av olika skäl inte har upprätthållits regelmässiga anmälningar i samband med ansökan om förlängningar av LPT liksom vid yttrandet av överklaganden. En förändring genomförs nu genom nya rutiner.

Yttrande från verksamhetschefen, Psykiatri Södra, dnr PaN E1104-00032-56

Verksamheten har nyligen uppmärksammat att antalet ansökningar successivt minskat på senare tid. En handlingsplan har därför upprättats med syfte att komma tillrätta med detta problem. Planen innehåller bland annat information vid läkarmöte och ny rutin där läkarsekreterare bevakar dokumentationen kring de obligatoriska momenten i LPT och LRV, och vid behov påminner avdelningsläkare om dessa åtgärder inte blivit utförda eller dokumenterade. Vidare kommer chefsöverläkaren att undervisa verksamhetens ST-läkare om gällande lagstiftning och tillämpning av LPT och LRV vid ett särskilt avsatt undervisningstillfälle.

Yttrande från chefsöverläkaren, Psykiatricentrum Södertälje, dnr PaN E1104-00033-56

Utvecklingen av datajournalen har gjort det möjligt att få en överblick över beslutsjournalen enligt LPT. Stickprovskontroll av de senaste vårdade LPT-patienterna visar att ungefär 50% av dem har informerats om rätten till stödperson och i samtliga dessa fall har också en anmälan om önskemål om stödperson gjorts. Man kommer att ta upp vikten av att alltid tillfråga patienten på denna punkt.

Yttrande från verksamhetschefen, Psykiatri Sydväst, dnr PaN E 1104-00035-56

Har i svar meddelat att man följer gällande lagstiftning inom området.

Yttrande från chefsöverläkare, Psykiatri Nordväst, dnr PaN E1104-00031-56

Det har inte skett några förändringar i verksamhetens rutiner avseende information om rätt till stödperson vid tvångsvård. Utifrån detta har man svårt att finna systematiska förklaringar till den aktuella nedgången mellan 2009-2010. Information enligt 48 § ges till patienten oftast i samband med intagningsbeslut och innefattar rätten till stödperson. Lagtexten om rätt till stödperson liksom informationsblad om detta finns anslagen på alla slutenvårdsavdelningar i det allmänna patientutrymmet. Varje patient tilldelas under vården kontaktperson som har till uppgift att vara behjälplig vid t ex överklagande av tvångsbeslut eller ansökan om stödperson. Det har under det senaste året endast inträffat en rapporterad avvikelse där en patient upplevt att hjälp med överklagan inte getts på korrekt sätt.

Yttrande från verksamhetschefen Rättspsykiatriska vården, dnr PaN E1104-0003456

Företrädare för patientnämndens förvaltning har sammanträffat med verksamhetschefen för den rättspsykiatriska vården som tydliggjort att man lever upp till gällande lagstiftning och krav vilket också är patientnämndens förvaltnings uppfattning.

Förvaltningens synpunkter

Patientnämndens förvaltning konstaterar att det skett en anmärkningsvärd minskning av antalet ansökningar om och förordnanden av stödpersoner under 2010 jämfört med 2009 och att det skett en ytterligare minskning under första kvartalet 2011. Eftersom ansökan om och förordnande av stödpersoner är reglerad i lag och därmed förenat med vissa skyldigheter för

chefsöverläkare och rättigheter för patienten ser patientnämndens förvaltning⁴ allvarligt på denna utveckling. En förklaring till detta kan vara att vårdtiderna vid tvångsvård blivit kortare. En annan är att vården glömmer att informera patienten om rätten till en stödperson under pågående tvångsvård.

Efter det att patientnämndens förvaltning tillskrivit samtliga verksamheter som bedriver tvångsvård med begäran om skriftlig redovisning har det skett en markant ökning av antalet förordnanden de senaste månaderna (tabell sid 6 bifogas). Svaren från berörda verksamheter visar att man tagit till sig förvaltningens information och därigenom förändrat sina rutiner och egenkontrollen.

Patientnämndens förvaltning ser positivt på utvecklingen med att antalet anmälningar och förordnanden av stödpersoner ökar och att berörda verksamheter tagit till aktuell information och förbättrat egenkontrollen. Patientnämndens förvaltning kommer framöver att bevaka den fortsatta utvecklingen men vill också från vårdgivaren ha en redovisning hur man genom övergripande direktiv eller annat säkerställer fortsatt egenkontroll.

Konsekvenser för patientsäkerhet

De föreslagna åtgärderna förväntas bidra till att förbättra patientsäkerheten då det förhoppningsvis leder till att de patienter som önskar en stödperson får en sådan. Stödpersoner kan stötta patienter och ge en ökad livskvalitet som eventuellt påskyndar förbättringsprocessen.

Konsekvenser för jämställd och jämlik vård

De föreslagna åtgärderna förväntas medföra konsekvenser för jämställd och jämlik vård om alla som så önskar får en stödperson som de har laglig rätt till.

Miljökonsekvenser

De föreslagna åtgärderna kan eventuellt medföra miljökonsekvenser i form av ökad papperskonsumtion vid ökade ansökningar om stödpersoner samt transport för stödpersonerna till vårdinrättningarna.

Förslag till beslut

Nämnden föreslås besluta att

- med skrivelse från ordföranden översända ärendets tjänsteutlåtande till styrelsen för Stockholms läns sjukvårdsområde samt begära skriftlig återföring avseende genomförda förbättringsåtgärder och effekterna av dessa senast den 31 december 2011
- ge förvaltningen i uppdrag att för kännedom översända ärendets tjänsteutlåtande till Hälso- och sjukvårdsnämndens förvaltning.

Staffan Blom
Förvaltningschef

Bilagor

Tabell – utveckling av stödpersonsförordnanden

Bilaga till p 6

Tabeller– utveckling stödpersonsförordnanden

Antal stödpersonsförordnanden

